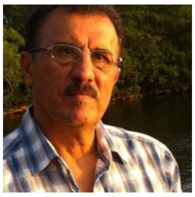

من لەهیچ چرکەیەکی ژیان و ئەزموونەکانم پەشیمان نیم

دیمانە لەگەڵ پشکۆ نەجمەدیندا

سازدانی دیمانە :نوری بێخاڵی

من لەهیچ چرکەیەکی ژیان و ئەزموونەکانم پەشیمان نیم

"پشکۆ" ئەگەر چی نزیک بە پانزە ساڵێکە بە جددی سەر قاڵی کاری نووسینە، بەڵام لەگەڵ ئەو ماوەیەشدا قەڵەمێکی بە بڕشت و پێز و پڕ بەرهەمە، ئەو بەختی خۆی لە زۆر کایەکانی نووسیندا تاقی کردۆتەوە و لەگەڵێ مەیداندا ئەسپی خۆی تاوداوە، ڕەنگە ئەوەی "پشکۆ" و هەندێک لە نووسەرانی کورد لە زۆر لە هاوزمانەکانی خۆیان جیایان دەکاتەوە، لە تەک شیعردا، ژانری تریشیان ئەزموونکرد و توانیان تیایاندا سەرکەوتووبن، ئەو لە بواری " شیعر و پەخشان و کورتە چیرۆک و ساتیر و لێکۆڵینەوەی ڕەخنەیی لە کایەی کۆمەڵایەتی و سیاسی و هتد...بۆی کراوە کۆمەڵێ شتی جوان بخاتە بەردەم خوێنەر..لە دانیشتنێکدا ڕووبەڕووی چەند پرسیارێکمان کردەووە، لە شیعرەوە بۆ تەنز، تا ڕەخنە و سیاسەت، بەرهەمەکەیشی ئەوەیە کە لە بەر دەستی خوێنەری ئازیز دایە، بەڵام جیا لە هەر جارێکنتر، لەوانەیە جوانترین یادەوەری لەو دیدار و گفتوگۆیەی نێوانمان ئەوە بێت، نزیکەی(20) خولەک ڕاو بۆ چوون و دیدگای جوانمان لە دەست چوون، کە دوبارە کردنەوەیان بە هەناسە و ڕیتمی خۆی ئەستەم بوو، ئەویش بە هۆی گرفتێکی ریکۆدەرکە، کە دواتر خەبەردار بوومەوە کە قسەکانمان تۆمار نەکراوە و "پشکۆ"ش لای خۆی ناوی نا" نوکتەی کاسێتە فاشیلەکە"!
نوری بێخاڵی

*لە "بە تیرۆژێک لە نیگای تۆ دەبم بەگڕ" وەک لە پێشەکیەکەشیدا باستکردووە، کۆی بەرهەمە شیعرییەکانن کە شۆینکاتەکانی لە دایکبوونیان جیاوازن، ئەزموونگەلێک کە هەریەکەیان زادەی هەلومەرج و کەشی جیا جیان..فۆڕم و ستایلی ئیشکردنەکانت لەم ئەزموونانە دا لە کوێ و تا چەند جیاوازن؟
-من پێم وابێت ئەو ئەزموونەی خۆم هەمە و نزیکەی پانزە تا شانزە ساڵێک کارم لەسەر شیعر کردووە، دیارە ئەوە دەزانم کە ئەزموونکانی ئێمە لە یەکتر ناچن، بەڵام ئەو خاڵەی ئێستا ئێمە تێیدا دەژین، یان شتێکی تێدا بەرهەم دەهێنین، ڕەنگە کۆی ئەزموونەکانمان تێدا چڕ ببێتەوە، دەمەوێ بڵێم ئەگەر بە شێوەیەکی قوڵ لە دوا بەرهەمی هەر نووسەرێک ورد بینەوە، هەموو ئەو ئەزموون و شارەزایی و لێزانیبیانەی تێدا خەست دەبێتەوە .
دیارە من وەکو شیعر کۆمەڵێک ئەزموونم هەیە، ئەزموونە سەرەتاییەکانم لەوانەیە بۆ خۆم بە جۆرێک لە جۆرەکان سادەییان تێدا ببینم، بەتایبەتی ئەوەی پەیوەندی بە زمان و فۆڕم و تەکنیکەوە هەیە، بەڵام من ئەوە دەبینم کە لە قۆناغەکانی دواتردا، بە پێی چڕ بوونەوەی ئەزموونی مرۆڤ لە کارەکەی خۆیدا بەرهەمەکان گۆڕانکارییان بەسەر دادێت، وێنە شیعرییەکان درەوشاوە و قوڵ و چڕ و کورتتر دەبنەوە، چونکە هەمووومان دەزانین کە شیعر بۆ خۆی جۆرێکە لە گواستنەوەی ڕووداوەکان لە زەینەوە بە

شێوەیەکی نائاگایانە بۆ نێو چوارچێوەی پەیڤەکان، هەروەها سەرلەنوێ دارشتنەوەیان لە قوڵایی زماندا، کە لێرەدا زمان بۆخۆی نەک هەر تەنها کەرەسەی دەربڕین نییە، بەڵکو دەتوانین بڵێین زمان بۆخۆی رووداوە. ئەگەر وا باسی ئەزموونی شیعر بکەم، وەک لەوێش" واتە پێشکەی کتێبەکە" باسمکردووە، کە بەرهەمەکەم لە سێ کۆمەڵە شیعر و سێ ئەزموونی جیاواز پێکهاتووە، بەڵام هاوکات هەندێ جار ئەوەش دەبینین کە جۆرێک لە هەناسە و جۆرێک لە خودبوون لەناو خودی شیعرەکان و بەجیاوازی ئەزموونەکانیشیانەوە بناسرێنەوە، لەبەرئەوەی لای من یەکێک لەو شتە گرنگانە ئەوەیە، کە ستایل بەمانای شێوازی نووسین بە کار ناهێنم، بەڵکو بەو مانایە بەکاری دەبەم، کە پێویستە هەر کەسە و دەنگ و ڕەنگی تایبەتی خۆی هەبێت، ئەو دەنگە کە تۆ بە شێوەیەکی ئاشکرا، یان شاراوەیی نایبینی کە بڵێیت ئەوە فۆرمە، یان تەکنیکە، ئەمە ستایلی نووسین و شێوەی دارشتنەوەی وێنەکانە لە چوار چێوەی زمان و رستەسازیدا، بەڵکو ئەمە هەناسەیەکە، کە دەبێ شاعیر هەمیشە ئەم هەناسە و ستایل و خودبوونەی خۆی بە بەردەوامی لە سادەترین تا ئاڵۆزترین دەقی خۆی بپارێزێ، کە من بەشبەحاڵی خۆم، بە پێی راو سەرنجی خوێنەری زیرەک و جددی، لە دوا بەرهەممدا بەوە دڵخۆش کراوم، کە من بە جۆرێک لە جۆرەکان و لە ئەزموونە جیاوازەکانما توانیوومە دەزوێکی هاوبەش دروست بکەم، کە کارەکان بەیەکەوە دەبەستێتەوە.

*لە تۆیی تیۆرەکانی رەخنە دا، شتێک هەیە پێی دەگوترێ (رەخنەی خوێنەر) واتە بەجۆرێک لە جۆرەکان ئاستەکانی بینینی خوێنەر جیاوازن، رەنگە ئەو هەناسە و خودبوونەی باستکرد لەو ئەزموونە جیاوازانەتدا ببینرێ، کە راستەوخۆ یان ناراستەوخۆ پەیوەستن بە جۆرێک لەوشتەی پێی دەگوترێ راستگۆیی شاعیر لەگەڵ هەستەکانی، ئاخۆ نهێنی بەردەوامی ئامادەگی ئەو خودبوونە چییە، کە شێوەکانی دەرکەوتن و تەوزیفکردنی لە ئەزموونە جیاوازەکاندا گۆڕاون؟

-زۆر راستە، من لەگەڵ بۆ چوونەکەتدا کۆکم کە نووسین بەر لە هەر شتێ نووسینەوەی خودی نووسەر خۆیەتی، هەروا پێم وایە لە ژێر پێستی هەموو پەیڤێکدا خودی نووسەر بە شێوەیەک لە شێوەکان دەردەکەوێ، ئەم دەرکەوتنەشی جیاوازە کە پەیوەندی بە جیاوازی زەمینە و قۆناغ و شوێنکاتەکانەوە هەیە، ئەو قۆناغە کۆمەڵایەتی و سیاسییەی تاک، کە پەیوەندی بەو هەلومەرجە سیاسی و کۆمەڵایەتییەوە هەیە، کە دواجار گروپ تێیدا دەژیت، تۆ دەزانی کە ئێمەی کورد چ وەک تاک و گروپ لە هەلومەرجی سەختدا ژیاوین، ژیانی شاخ و دوای راپەرین و ئاوارەیی..هتد. کە هەریەکەیان بارودۆخی جیاوازن، ئیدی نووسەر ئەم وێنانە لە واقیعدا دەگوازێتەوە نێو زەینی خۆی و لەوێدا بە شێوەیەکی فانتازی مامەڵەیان لەگەڵدا دەکات و جارێکی تر تەوزیفیان دەکاتەوە، ئا لێرە دا ئێمە جیاوازی ئەزموونەکان لە شیعردا دەبینین، بۆ نموونە زۆر جار بۆ لێکۆڵینەوە و ناسینەوەی بارودۆخێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی زۆر دووریش دەگەڕێین، دەچین بەرهەمی نووسەرێک و شاعیرێک و رۆماننوسێک دەخوێنینەوە، لەوێوە بەبێ خوێندنەوەی مێژوو، دەتوانین هەلومەرجی کۆمەڵایەتی و سیاسی ئەو کۆمەڵگایەی مەبەستمانە دەخوێنینەوە.بەم پێو دانگە مەبەستمە بڵێم کە یەکێک لەو شتە گرنگانەی لە پرۆسەی نووسیندا دێتە کایەوە ئەوەیە، کە دیارە ئەو وێنانە دەقا و دەق وەکو وێنەی واقیع، وەکو وێنەی مردوو نابنەوە واقیع، بەڵکو دەبێ نووسەر بە شێوەیەکی راستگۆیانە ئەو وێنانە وەربگرێ و مامەڵەیان لەگەڵدا بکات و دایانبڕێژێتەوە ، کە ئەمە کارێکی گرنگی شاعیر و نووسەرە، دیارە سەرکەوتنی ئەزموونەکان و ئەفراندنی بەرهەمە کانیش پەیوەندی بە شارەزایی و قوڵبوونەوە لەو ئەزموونانە هەیە، کە نووسەر لە بواری نووسیندا پەنایان دەباتەبەر، جگە لەوەی کە ئەو پرۆسەیە پێویستی بە باکگراوندێکی رۆشنبیریی دەوڵەمەند هەیە، هاوکات لە رۆژگاری ئەمڕۆشدا کە بە جۆرێک لە جۆرەکان رۆشنبیرییەکان تێکەڵ و ئاوێتەی یەکتر بوونە، نووسەری کورد چەند دەتوانێ لە سای هەلومەرجە رۆشنبیرییەکانی دەرەوەی دونیای خۆی شتەکان و رۆشنبیریی خۆی لەگەڵیاندا موتوربە بکات، هەمو ئەوانە کاریگەری خۆیان هەیە لە داهێنانی بەرهەمدا و لەوەدا کە ئەزموونەکان بە جیاواز دەربکەون، بەڵام وەکو گوتم ئەو هەناسە و خودبوونە بەشێوەیەکی جیاواز، کە تاڵە دەزوێکی نەبینراوە درێژە بکێشێ، کە ئەمەیان خاڵێکی زۆر گرنگە و ئەو شتەیە کە دەگوترێ شاعیر دەبێ خاوەنی دەنگی خۆی بێت، دەنگی شاعیر ئەو دەنگە نەبینراوە و نەبیستراوەیە، خوێنەری زیرەک ئەوەیە بەوێنەی رەنگا و رەنگ دەیبینێ و دەیبیسێ.

*تۆ لە تویێ وەڵامەکەتدا ئاماژەت بە گرنگی پاشخانی رۆشنبیریی کرد، گریمان وەک فێرکراوین بڵێین شیعر ئیلهام و جۆرێکە لە فیترەتی کەسێک، بەڵام تا چەند ئەمە راستە؟ ئایا بەبێ قوڵبوونەوە و خوێندنەوە، بەبێ بوونی توانای داڕشتنەوە و تەوزیفکردنی وێنەکان ، دەق چەند و تا کوێ دەتوانێ بە زیندوویی بمێنێتەوە؟ بە مانایەکی تر ئایا لە دەرەوی ئەو هاوکێشانە، بەردەوام دەقی شیعری لەگەڵ لە دایکبوونی مەرگی خۆی راناگەیەنێ؟

-بێگومان، وەکو باستکرد ، پاشخانی رۆشنبیری گرنگە، لە تەک ئەویشدا کۆمەڵی فاکتەری تر لە خودی شاعیر دا رۆڵ لە بەرهەمهێنانی دەقی زیندوودا دەگێڕن، جارێ بۆ خۆم بڕوام بەو قسەیە نیە کە دەڵێ شیعر ئیلهامە، یان شتێکی فیترییە، چونکە جیاوازی نێوان شاعیرێک و کەسێکی ئاسایی بریتیە لە جیاوازی تێفکرین و بینین و تێگەیشتنیان لە دیاردەکان.. من و تۆ و یەکێکی دی ئێستا سەیری گوڵێک دەکەین، کە هەمان گوڵە و هەمان لاسک و گەڵاو رەنگی هەیە، بەڵام هەر یەکێکمان بە شێوەیەک دەیبینین، لێرەدا گواستنەوەی ئەم وێنەیە لە واقیعدا بۆ زەینی ئێمە ، هەر یەکێ بە گوێرەی توانای خۆمان لە فەنتازیا و خەیاڵدا کە بتوانین مامەڵە لەگەڵ ئەم وێنەیەدا بکەین و لە وێنەیەکی تر بەرهەمی بهێنینەوە، کە هیچ کامیان لە هی ئەویتر ناکات، ئەوەیە وا دەکات کە کەسێک شاعیرە و یەکێکی تر نا، کەسێک شاعێرێکی باشە ئەویدیکە کەمتر شاعیرە، ئەگەر چی بۆ خۆم کەمتر بڕوام بە چەمکەکانی شاعیری باش و خراپ و شیعری چاک و خراپ هەیە، بەڵکو ئێمە دەقێک دەبینین کە شیعرە یان نا ، کەلەوە زیاتر شتێکی تر نییە،ئەمەش تەنها خوێنەری زیرەک و شیعر ویست دەتوانێ ئەوە لە یەکتری هەڵاوێر بکا، کە ئەو دەقە شیعرە یان نا.

*رایەک هەیە و پێی وایە لەگەڵ ئەوەی شیعر سەودا لەگەڵ خەیاڵ و ناسکی و فەنتازیادا دەکات، بەڵام دەکرێ هەڵگری جۆرێک لە مەعریفە بێت، بەو مانایە نا خاوەنی پەیامێکی ئایدیۆلۆژی، یاخود سیاسی دیاریکراو بێت، بەڵکو هەڵگری گوتارێکی مەعریفیە کە دەربڕی هەلومەرجێکی کلتوری دیاریکراوە، ئێوە تا چەند وەک شاعیرێک لەگەڵ ئەم بۆچوونەدان؟

-راستییەکەی من پێم وایە ئەرکی شیعر کەمتر گەیاندنی مەعریفەیە، بەڵام لە هەمان کاتدا شیعر لە مەعریفە خاڵی نییە، وێرای هەموو ئەمانەش، بەر لە هەرشتێک شیعر شتێکە پڕ لە هەست و سۆز و ئیحساس، واتە بە قاڵبێک دایدەڕێژیت، کە جیاوازە لە هەموو ئەو قاڵبانەی دەتەوێ شتێکی تری تێداڕێژی، بۆیە من پێم وایە هەر ئەوەیە شیعر شتێکی پێیە و دەیەوێ بیڵێ، هەر بۆ نموونە کۆپلە شیعرێک کە دەتەوێ تیایدا باسی کچێک بکەیت، دیارە بەو لاساییکردنەوە کۆنەنا، کە لە شیعری شاعیرە کلاسیکییەکاندا دەیبینین، دەبینی لە دیوی دووەم و رەهەندە شاراوەکانی ناو زمانی شیعرەکە و تیما و ئاماژە و وێنە شیعرییەکاندا، لە تەک مەبەستە سەرەکییەکە، هاوکات جۆرێک لەستاتیکا و لەگەڵیشیدا مانای شاراوە هەن، ڕەنگە خوێنەرێک بە بینینی خۆی تەنها جوانی کچەکە بینێ، یەکێکی تر لەگەڵ ئەو دیوەدا ئاست و رەهەندێکی کۆمەڵایەتیش ببینێ، ئەوی دی شتێکنتری لێ بخوێنێتەوە، بەڵام دواجار ئەو کوپلەیە، یان شاعیر بە دڵنیاییەوە لە میانی پەیڤ و رستەکانیدا ویستویەتی شتێک بڵێت، شتێک لە دوا وێستگەدا زۆر کەسی تر خۆیان تێدا ببیننەوە. ئیدی ئەوە ئەو خودبوونەیە کە پێشتر باسمانکرد، کە لە خودی خۆیدا گوزارشتە لە خودی گشتی و لە منی شاعیر دەرباز دەبێت و دەپەڕێتەوە هەناوی گروپ..کاتێ گوتیشم شیعر فیترەت نییە، ئەوە بەو مانایەیە کە لە پشتی لە دایکبوونی هەر دەقێک هەلومەرجێکی دیاریکراو هەیە، ڕەنگە ئەو هەلومەرجە راستەوخۆ و ناراستەوخۆ و بە شێوەیەک لە شێوەکان پەیوەندی بە هەر هەموو گروپ ، یا خود بە بەشێکی زۆری گروپەوە هەبێت، بەڵام ئەوەی دواجار ئەو وێنانە لە زەینیدا کۆدەکاتە وجارێکی تر تاوتوێیان دەکات و تەوزیفیان دەکاتەوە، بێگومان هاوشانی لایەنە ستاتیکی و جوانییەکەی، جۆرێک لە مەعریفە، هەر مەعریفەیەک بەرهەم دێنێ.

*لەنێوان شیعر و پەخشان، کورتە چیرۆک و ساتیر، لێکۆڵینەوەی رەخنەیی لە بواری ئەدەبی و کۆمەڵایەتی و سیاسدا، هەست دەکەیت لە کامیاندا سەرکەوتووتری؟

-دیارە من هەموو ئەو کایانەم بە پێی توانا و تێگەیشتن و دونیابینی خۆم تاقی کردوونەتەوە، پەنا بردنیشم بۆ هەریەکێکیان کارێکی رەمەکی و بێ بەرنامە، هاوکاتیش بێ ئاستەنگ و ئاسان نەبووە، ئەوە نەبێ تێگەیشتووم و تێدەگەم کە هەر یەک لەم بوارو کایانە بارتەقای چ گۆتارێک

دەگرن..ئەستەمترین و قورسترین شت کە لە میانی ئیشکردنم لە نێو ئەو کایانەدا لە پرۆسەی نووسین ڕووبەڕوم بووبێتەوە، جۆری مامەڵەکردن بووە لە دەربڕین و گوزارشتکردن و داڕشتن و تەوزیفکردنی وێنەکان و سوود وەرگرتن لەگەمەکانی زمان، چوون هەریەکە هەناسەیەکی جیاوازتری دەوێ لەویتر لە ساتەوەختی نووسیندا، تەنانەت گەر بتەوێ هەمان یەک شتیش لە هەموو ئەو کایانەدا بڵێیت ، بەڵام ناچاریت کە شێوە و فۆرم و ستایل و زمانی نووسینت لە ئاستێکەوە بگوازیتەوە ئاستێکی تر، دەبێ ئەو گواستنەوەیەش روحی باڵایی زمانی نووسینت بپارێزێ..ڕاستیت دەوی، من دەستم بۆ هەموو ئەمانە بردووە، بەڵام بە ڕاشکاوی پێت دەڵێم، ئەوە من نیم کە بڵێم لە کامیان رازیم و لە کامیان سەرکەوتووم، بەڵکو ئەوەش دواتر هەر خودی خوێنەر خۆیەتی کە دەتوانێ ئەو حوکمە بدات، من وەک خۆم ئەم کارەم کردووە، هیوای ئەوە دەخوازم لە ئاستی خواستی من بووبێت و شوێنی خۆی گرتبێ و ئامانجی خۆی پێکابێ.

*کازانتراکیس لە کتێبی "سۆفیگەری" دا دەڵێ: ئێمە تویەکین بە زەوی وەر کراین بێئەوەی کەس پرسمان بێ بکات، دەشدورێینەوە بێ ئەوەی کەس پرسمان پێ بکات ..ئەگەر ئەم گوتە بۆ ژیانی " پشکۆ" و نەوەی ئەو تەئویل بکەین و بڵێین: قەدەرێک بردنیە شاخ و دواتر پەلکێشی هەندەرانی کردن و تا ئێیستاش ختوکەی هاتنەوە باوەشی نیشتمانیان دەدات. تۆ ئەم هاوکێشەیە چۆن دەخوێنیەوە؟

-ئەوە یەکێکە لە تراژیدیاکانی ژیانی مرۆڤ بەگشتی و مرۆڤی کورد بە تایبەتی، کە ئێمە لە هیچ شتێکا پرسمان پێنەکراوە و پێمان ناکرێ ، بەڵکو زیاتر ئەرکمان دەخرێتە سەر شان و بەناچاری تێکەڵاوی پرۆسەی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەبین کە دوور لە خواست و ئارەزووی خۆمانە، تەنانەت بەبێ ئەوەی ئێمە لە قۆناغ و تەمەنێکدا بین کە دەرک بەم شتانە بکەین..بۆیە ئەم قسەیەم زۆر لەلا جوانە، چونکە دواجار هەمیشە هەست بەوە دەکەین کە قوربانی کۆمەڵێک گۆڕان و ڕووداوی سیاسی و کۆمەڵایەتین، کە دوور لە ویستی خۆمان بووە و تۆ بە ناچاری بووی بە بەشێک لەو سیستەمە کە نەتزانیوە بۆ کوێ دەڕوات، ئەمە لە ئەزموونی ژیانی خۆم هەر لە شاخەوە تاکو ئێستا (هەڵبەتە من لە هیچ ساتێکی پەشیمان نیم، چونکە منی ئێستا بەرهەمی هەموو ئەو ئەزموونانەم کە بە ژیانمدا تێپەربوون، هەستی پێدەکەم، بەڵام لێرەدا دەمەوێ جەخت لەسەر ئەوە بکەمەوە کە تاکەکان بە گشتی، نەک بە تەنها لە کۆمەڵگای ئێمە، بەڵکو لە سەرانسەری مرۆڤایەتیدا، ئەو تاکانەن کە دەتوانم بڵێم بە شێوەیەک لە شێوەکان قودرەتی ئەوەیان نییە چارە نووسی ژیانی خۆیان دیاری بکەن.

*ئەو کاتەی لە ئاکامی قەدەرێکی دەرەوەی توانای خۆی ، لە ساتەوەختێکی مێژوویی و هەلومەرجێکی سیاسی ناهەمواردا (پشکۆ) جانتای بیرەوەرییە تاڵ و شیرینەکانی شاخ دەکاتە شان و بەرەو ئاسۆی نادیار سەر هەڵدەگرێ و لە جوگرافیایەک دەگیرسێتەوە پێی دەگوترێت هەندەران، لە گۆڕینی ئەو شوێنکاتە و هەڵکردنەوەی فیلمی بیرەوەری و خەونەکان و دەستپێکردنەوە بە ژیانێکی جیاواز، چۆن توانی هاوسەنگی و باڵانسێک، لە نێوان ئەو دوو واقیعە دروست بکات؟

-من ئەگەر بە ڕاستگۆیی وەڵامت بدەمەوە، دەمەوێ بڵێم هێشتا نەمتوانیوە ئەو هاوسەنگیە دروست بکەم، چوون ئێمە بە تەمەنێکەوە چووینە مەنفاو وڵاتیان پێ بە جێهێشتین ، کە هەموو مێژووی خۆمان لێرە بە جێهێشت، دیارە منیش لەوێ وەک هەر کەسێکی تر هێندەی بۆم کرابێ هەوڵم داوە جۆرێک لە باڵانس لەنێوان کلتوری خۆم و کلتوری ئەوێ، ژیانی خۆم لێرە و ژیانم لەوی ڕابگرم، واتە بە مانایەک لە ماناکان بە سوود وەرگرتن لە ڕەگەزگەلێکی کلتوری کۆمەڵایەتی هەردوو ژینگە هەوڵماندا خۆمان بگونجێنین، چونکە ئەو گۆڕانە لە شوێنکات و ژینگە پێویستی بە هۆشیارییەکی تۆکمە و وریاییەوە هەیە بۆ تێکەڵبوون و خۆ گونجاندن، لە بەر ئەوەی ئەوحاڵەتەی جیاوازی و بەریەک کەوتنەی نێوان دوو جۆری ژیان و بیر کردنەوە و پەیوەندی کۆمەڵایەتی، ئەگەر زیرەکانە لە تەکیدا مامەڵە نەکرێت، مرۆڤ بە یەکجاری تووشی نامۆبوون و گۆشەگیری و تێکشکان دەبێت، دیارە کەمترن ئەو کەسانەی توانیویانە ئەو جۆرە هاوسەنگیە دروست بکەن، هاوسەنگییەک کە بە هۆیەوە ڕێگە نەدەیت لەنێو کۆمەڵگایەکدا بتوێیتەوە کە هەموو شتەکانی بۆ تۆ نوێن، کۆمەڵگا و کلتور و جوگرافیایەک کە هەرچی بکەیت و هەر چەند لەناویدا بمێنیتەوە ، تۆ بە بەشێک لە خۆت نازانێ، هاوکاتیش ناکرێ ئەم هاوکێشەیە وات لێبکات کە لەو کلتور و ژیانە نوێیە بسڵەمێیتەوە..دیارە ئەم چەشنە خۆ گونجاندنە ماندووبوونێکی زۆری دەوێ..بەش بە حاڵی خۆم دوای هەموو ئەم تەمەنەی کە لە هەندەرانم، بەڵام تا

ئەم لە حزەیەش یادەوەرییەکانی وڵات و بەتایبەتی سەردەمی شاخ لەگەڵمدا دەین، بۆیە من لە نووسینێکدا باسی ئەو پرۆسەیەم کردووە لە ژێر ناوی" گەڕانەوە لە هەیوانی تێڕاماندا)، لەوێدا باسی ئەوە دەکەم کە ئێستا دوای ئازادی کوردستان و لە کاتی گەڕانەوەماندا چۆن دەتوانین خۆمان بە نیشتمان ئاشنا بکەینەوە، چونکە بمانەوێ و نەمانەوێ هەندەران و ژیانی ئەوێ کارکردیان لەسەرمان داناوە بە جۆرێک لە جۆرەکان گۆڕاوین، کە دێیینەوە وڵات، دیارە وڵاتیش بە هەموو شتەکانیەوە گۆڕاوە، ئەم ئاشنابوونەوە زۆر سەختە بۆ ئێمە، چونکە کە دێینەوە وێنەکانی حەفتاکانمان لە بەرچاو و بیرەوەریدایە ، ئێمە دەمانەوێ ئەم وێنانە ببینیەوە، مەبەستم نیشتمان وەکو سروشت و ژینگە نا، بەڵکو ئینسانەکان، پەیوەندییەکان، کە ئەمانە هەمووی گۆڕاون، لەم نێوەشدا ئاست و جۆری گۆڕانەکە نییە، کە ئاخۆ تا چەند باشەیان خراپ ، بەڵام گرنگ ئەوەیە شتێک نییە لە بیرەوەرییەکانی ئێمە بچێت، ئێمەش لە ئەوان ناچین.. لە بەر ئەوە ئەم ئاشنابوونەوە گەلێ سەختە .
*لە ئاستانەی ئەم وەڵامەتدا پرسیارێک لە دایک دەبێت کە لە ئەزموونی نووسینت نزیک دەکەمەوە، بەر لە هەندەران تۆ لە جوگرافیا و بازنەیەکی بچوکدا ئەزموونەکانت چرۆی کرد، کە فەزای ئازادی هەناسەدانیان کەمتر و سەرچاوەکانی خۆدەوڵەمەندکردنی مەعریفی هەژارتر و هۆکارەکانی دەستگەیشتن بە زانیاری ساکارتر بوون...کە ئەو شوێنکاتە دەگۆڕی، ئیدی ئاسۆو پانتاییەکانی نێو ژینگەی نوێ تا چەند وەک ئەزموونی نووسین و بیرکردنەوە سوودی پێگەیاندوون؟ بە مانایەکی تر بۆ کرانەوەی زیاتری دونیابینیەکانت چەندە توانیووتە سود لەو ژیانە نوێیە بە کۆی کایەکانی وەربگریت؟
-دڵنیام کە هەر کەسێک دەچێتە نێو ئەو بازنە فراوانەوە، بە پێی توانا و تێگەیشتنی خۆی دەتوانێ کەڵک لەو ڕەگەزە رۆشنبیری و تەکنیکی و کۆمەڵایەتیانەی ژینگەی نوێ وەربگرێ.. کە دواتر لە ئاسۆی هزر و تێڕوانین و خوڵقاندنی بەرهەمەکانیدا دەردەکەوێ. من هەرکارێکم کردبێ، هەر بەرهەمێکم هەبووبێ، جا باش یان خراپ، هەموویان مۆرکی ئەو ژینگە نوێیەیان پێوەیە..چونکە من ئەگەر هەر" پشتکۆ" ی شاخ بام و لەوێ بمابامایەوە، دڵنیام کە ئەم جۆرە تێڕوانین و خوێندنەوەیەم بۆ دونیا و دەوروبەر و مرۆڤەکان و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان نەدەبوو، بۆیە بێگومان ئەو ژیان و ژینگە و کلتورە نوێیە بەشێوەیەک لە شێوەکان کاریگەری خۆی هەبووە.
*لە لێکوڵینەوە ڕەخنەییەکانتدا لە بواری سیاسی و کۆمەڵایەتیدا شتێک دەبینرێ کە ئەویش خۆ پاراستنە لە سادە گۆیی و زێدەتر هەناسەیەکی ئەکادیمی و جددییەتیان پێوە دیارە، بەتایبەتی لە بواری سیاسیدا، بەو پێیەی قسە لەمێژووی سیاسی بریندار ئێمە دەکەی، لەوێدا دوور لە فریودان و سەر لێشواندنی خوێنەر و شێواندنی چرکەساتەکانی ئەو یادەوەرییە قسە دەکەیت، مەبەستی تۆ لە پشتی ئەم نووسینانە چییە؟ ئاخۆ کولاندنەوەی برینەکانە، یان خوانەخواستە وەک دەڵێن تەسفیەی حسابە، یان مەبەست وروژاندنیانە بۆ چۆنیەتی سەر لە نوێ ئاشتبوونەوەی کایەکانی کۆمەڵگا و گیان بە بەرداکردنەوەی تەبایی کۆمەڵایەتی و سیاسی؟
-ئەوەی راستی بێ و بەراشکاوی دەیڵێم، ئەو یادەوەرییانەی کە لەگەڵ مندا دەژین، بە تەنها یادەوەری من نین، بەڵکو یادەوەری کۆمەڵگان، یان هی تاکگەلێکن کە لە قۆناغێک و شوێنکاتێکی تایبەتدا کەوتوونەتە هەلومەرجێکی دژوارەوە، بۆیە کاتێک کە قسەیەک دەکەم، شتێک دەگێرمەوە، تەنها باسی خۆم ناکەم، بەڵکو باسی خەڵکانێکی دیکە دەکەم...پێم وایە لەو نووسینانەم، کە تا ئێستا هەژدە بابەتم لێیان نووسیوە، سەدان نامە و ئیمەیل و فاکسم لەو کاراکتەرانە بۆ هاتووە کە لەو ساتەوەختە مێژووییە دا بوون و دەڵێن هەست دەکەین ئەوە ئێمەین..ئەمە شتێکی زۆر گرنگە لەکاتێکدا یادەوەری دەگێڕینەوە، ئەو یادەوەرییانە لە چوارچێوەی رق و کینە و بوغز و شەڕ دەربکەین، کە هەموو کەس دەتوانێ بیانگێڕێتەوە، بەڵکو ئێمە باس لە ئازار و تێکشکانی مرۆڤ دەکەین بەمانا مرۆییەکەی . جاری وا هەبووە هاوسەنگەرێک لە باوەشمدا بریندار بووە، یان شەهید بووە، چەندین لاپەڕەم نووسیوە، من لە ڕەهەندە مرۆییەکەوە دەڕوانمە ئەم شتە، من بیر لە هەندێ لە حزە دەکەمەوە کە ئاخۆ ئەو کەسە لەو ساتەوەختی ئاوزینگ و سەرەمەرگەدا بیری لە چی کردۆتەوە، واتە لەو روانگەیەوە ئەو دیمەنانە دەگێرمەوە، بەڵام کە دێتە سەر لێکۆڵینەوی ڕەخنەی ئەکادیمی لە سەر بارودۆخی سیاسی، ڕێگە بە خۆم نادەم ئەو شتانەی، یان ئەوانەی منیان بریندار کردووە تێکەڵ بەو نووسینانە بکەم، (بە پێکەنینەوە) لە کاسێتە فاشیلەکە باسم کرد کاتێک من شیعر دەنووسم کەسێکی جیاوازم، کە پەخشان

دەنووسم دیسان کەسێکی جیاوازم ، کە لێکۆڵینەویەکی سیاسیش دەنووسم هەروا، کە شیعر دەنووسم لە خەیاڵ و فەنتازیادا دەژیم و تا ئەوپەڕی کەسێکی ڕۆمانسیم، کە لێکۆڵینەویەکی سیاسیش دەنووسم خۆم لە سۆز و عاتیفە دادەشۆرم، ئێمە کاتێک لە حاڵەتە ئاساییەکەدا دەژین وەکو ئەندامێکی کۆمەڵگا هەست بە هەموو ئێش و ئازارو نەهامەتییەکان دەکەین، کە دەبینین بەرهەمی ئەو خەبات و قوربانیدانە دواجار ئەو رەوشە سیاسییەی لێدەکەوێتەوە، پێویست دەکات ریشاژۆی ئەو هەلومەرجە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتییە بکەیت و ئەکادیمیانە بنووسیت و بەڵگە و ئەرگۆمێنتت هەبێت و فاکتەرەکان و چارەسەرکانیش بدۆزیتەوە، بەبێ ئەوەی مافی ئەوە بەخۆت بدەیت کە ئاموژگاری خەڵک بکەیت، چونکە ئەرکت وەکو نووسەر شیتەڵکردنی دیاردە و هۆکارەکانەو وەڵامەکەیشی بۆ خوێنەر و خەڵک جێ دەهێڵی.

*هەست ناکەیت ئەو مێژووە بریندا رەی دوێنێ بۆ ئەمڕۆش درێژ بۆتەوە، بەڵام بە فۆرم و شێوازێکی تر کە زۆر بە ئاسانی هەست بە کاریگەرییە نێگەتیڤەکانی دەکرێ لە سەر ئاستی کۆمەڵایەتی و سیاسی؟ ئاخۆ نهێنی ئەمە لە چی دایە؟ چۆن دەتوانین خۆمانی لێ دەرباز بکەین و ئێستا و سبەیەکی جوانتر بۆ کۆمەڵگا و نەوەکانمان دروست بکەین؟

-کۆمەڵگای ئێمە لە سەدەی ڕابردوودا و چەند ساڵێکی ئەم سەدەیەش بە چەند قۆناغێکی سەخت و دژواردا تێپەڕیووە، کۆمەڵگای ئێمە کۆمەڵگایەکی بریندار و شێواوە، پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی ئەوەنین کە دەیخوازین. بێگومان ئەمە لە ڕابردووەوە هاتووە، بۆیە گرنگە ئەو ڕابردووە بە ڕاستگۆییەوە بخوێنینەوە، بەڵام نابێ لەگەڵ ڕابردوو دا بژین، بەڵکو دەبێ لە ئێستا بژین، ئەگەر چی ئەمە بابەتێکی سیاسی و قووڵە نامەوێ بچمە ناخی، بەڵام ئەمە بەندە بە سیستەمی سیاسی و کۆمەڵایەتی، سیستەمی سیاسی بە کۆبەندی ئەندام و ئۆرگانەکانی، لە هەڕەمی بڕیاری سیاسییەوە بگرە تا دەگاتە بچووکترین تاک ، بگرە تا یەکە کۆمەڵایەتی و گروپە فەرهەنگی و کلتورییەکانی و ڕاگەیاندن و..هتد. لێرەوە ئەگەر بەرنامەیەکی سیستەماتیک نەبێت لەسەر خوێندنەوەی بناغەی ڕابردووی خۆمان، ناتوانین ئێستا دیاری بکەین، چونکە دیاردەیەکی ترسناک لە هەناوی کۆمەڵگاکەماندا خۆی حەشارداوە، ئەگەر بە بەرنامەڕێژی و عەقڵانی کاری بۆ نەکرێ، کۆمەڵگامان بەرەو کارەسات دەڕوا. کێشەکە ئەوە نییە فلان کەس و گروپ، یاخود فیسارە حزب وەهایە، بەڵکو کێشەکە زۆر لەوە قوڵترە و رەگی کلتوری هەن. واتە دەبێ ئێمە سەرجەمی کۆمەڵگا و کلتور و فەرهەنگ و پەیوەندییەکانی ببینین، کۆمەڵگا لە بچوکترین شتەکانەوە تەماشا بکەین، چونکە ئەگەر ئێمە کۆمەڵگایەکی تەبا و تەندروست و ئاسایی بین وەک گشتێک، کە ئەوە خودی کورد خۆی لێی بەرپرسیارە، نەک دەتوانین برینەکان ساڕێژ بکەین و لاپەڕەیەکی نوێ بکەینەوە، بەڵکو ئامادەیی ئەوەشمان تێدا دەبێت کە ڕووبەڕووی هەر ڕوداوو دەرکەوتەیەکی نوێ و فشاری دەرەکیش ببینەوە. لە بەر ئەوەی یەکێک لە تراژیدیاکانی ئێمە ئەوە بوو کە هەمیشە ڕووداو بەرەو پێشمان هاتووە و قەت نەمانتوانیوە بەرلەوەی ڕووداو بێت خۆمانی بۆ ئامادە بکەین و تێیپەڕێنین، بەردەوام ڕووداو هاتووە، ئنجا کەوتوونیەتە خۆمان و گوتوومانە چی بکەین.

*دێمەوە و دەپرسم: زۆر کەس دوور تر و وێرانتر لە گوتەکەی (ماغوت)، تف دەکاتە سیمای نیشتمان، بە ڕاست ئەوە ئێمە ین نیشتمان بریندار دەکەین، یان پێچەوانەکەی؟ تۆ دوای هەموو ئەو ئەزموونانە وەک نموونەیەک ، مەنفا قەرەبوی نیشتمانی کردیەوە؟

-من نازانم نیشتمان بەدابڕوای لە خەڵک چ مانایەکی هەیە، باشتر وایە ئێمە زیاتر باسی کۆمەڵگا و کایەکانی بکەین، نەک نیشتمان..من ئەو تێرمانەم پێ قەبوڵ نییە، بە ڕای من تەنانەت هەموو ئەو خەڵکانەی کە کوردستانیشیان جێ هێشتووە هێشتا هەر لە خەمی نیشتمان دان.. من لە وتاری (گەڕانەوە) لە خۆم و هەموو ئەوانەم پرسیووە کە لە هەندەرانین، ئەرێ بەراست هەنفا بووە بە نیشتمانی ئێمە؟ ئایا نیشتمانێکمان هەیە لە نیشتمانی یەکەممان جیاواز بێت؟ من بە یەقینەوە وەڵامم داوەتەوە و گوتوومە: نۀ . نیشتمانی ئێمە هێشتا ئەوێیە کە بە جێمان هێشتووە و پێم وایە هەرچی ڕۆشنبیری کورد هەیە لە درەوە کە دەنوسێ، ئەوا لەسەر خەمەکانی کورد دەنووسێ، کەواتە مەنفا نەیتوانیووە نیشتمانێک بۆ ئێمە دروست بکات و ناتوانێ ببێتە ئەڵتەرناتیڤی هەتا هەتایی نیشتمان.. من نەک ڕەشبین نیم ، بگرە زۆر گەشبینم بەوەی ڕۆژێک دێت کە لە سای دروستبوونی فشارێکی جەماوەری کە دڵیان بۆ نیشتمان لێدەدات ، دەبێ دەسەڵاتی سیاسی بە خۆیدا بچێتەوە بۆ ئەوەی بمێنێتەوە

ناچارە کە کراوەتر بێت و دەبێ بە شێوەیەک لە شێوەکان دادپەروەرییەکی کۆمەڵایەتی کە لە خەونی ئێمەدا هەیە، بێنێتە کایە، چونکە بەرلەوەی بەردەوامی ئەم رەوشە ئاڵۆزە مەترسی بۆ سەر کۆمەڵگا هەبێت، مەترسیە بۆ سەر خودی دەسەڵاتی سیاسی کوردی .

*مێژوی دونیا پێمان دەڵێ ئەوە بزوتنەوە کۆمەڵایەتییەکان و روناکبیرانن کە بەردی بناغەی تەبایی و بەیەکەوە ژیان دادەنێن، بەڵام هەست ناکەیت و بەتایبەتی دوای ڕاپەڕین لە هەندێ شوێنکاتدا گوتاری رۆشنبیری کوردی بارتەقای کایە و مێژووی سیاسی درزی خستە نێو کۆمەڵگا و کایەکانی لە یەکتری زویر کرد، هێندەی فاکتەری وروژاندنی ناکۆکی بوو، نیو ئەوەندە کاری بۆ تەبایی سیاسی و کۆمەڵایەتی نەکردووە؟

-من بە تەواوی لە گەڵتدام، هەر ئەوەی مێژوو و ئەزموونەکانی دونیا بەڵگەن بۆ ئەو ڕاستیە، کە هەموو ئەو گۆڕانکارییە جددییانەی لە کۆمەڵگادا دروست بوون، لە سەرەتاوە بنەماکانی لەلایەن رۆشنبیر و بیرمەندانەوە داڕێژراون، بۆیە ئەوە زۆر گرنگە کە رۆشنبیری کورد ئەو راستییە بزانێ کە ئەرکێکی ئێجگار گەورەی لەسەرشانە، مەبەستم ئەوە نییە بچێت تێکەڵاوی سیاسەت بێت، بەڵام پێویستە پەیامێکی رۆشنبیری و کۆمەڵایەتی تەندروستی هەبێت، چونکە گوتاری رۆشنبیری کوردی گوتارێکی زۆر شپرزە و پارچە پارچەیە و هێشتا شکڵی نەگرتووە، بەداخەوە لە ماوەی ئەم چەند ساڵەی دوایدا سیاسەت توانیویەتی زۆر نێگەتیڤانە لە ناو بزووتنەوەی رۆشنبیری کورددا کار بکات و وابکات وەزیفەی بزوتنەوەکە پێچەوانە ببێتەوە.. بەداخەوە ئێمە ئێستا شتێک نابینین کە جێێ باس بێت، من زۆر جاری تر گوتوومە رۆشنبیر دوژمنی دەسەڵات نییە، بەڵکو کێشەیەکی ئەبەدی لەگەڵ دەسەڵات هەیە، کە من ئەو کێشەیە لە رۆشنبیری کورد نابینم، بە دیوێکی تر رووبەڕووبوونەوەیەکی پۆزەتیڤانەی رۆشنبیر لەگەڵ دەسەڵات نابینین، بەجۆرێک فشاری بۆ بەرین، پێچەوانەکەی ئەوە دەسەڵاتە توانیوویەتی فشارمان بۆ بێنێ و پارچە پارچەمان بکات و ئەرکی گرنگی خۆمان لە بیر بچێتەوە. ئەمە بۆ رۆشنبیرانی کوردی هەندەرانیش راستە، تۆ سەیری ماڵپەرو سایتە کوردییەکانی ناو ئێنتەرنێت بکە و بزانە چ گەڕەلاوژێیەکە، دۆخەکە لەناو کوردستان زۆر باشترە، لە کوردستان کۆمەڵە دەنگێک دەبینی، بەڵام هێشتا فۆرمۆڵە نەبووە و خۆی نەدۆزیوەتەوە و هێشتا هیوایەک لای تۆ دروست ناکات، بەڕای من ئەمەش قۆناغێکە لەو قۆناغانەی کە کورد تیایدا رەت بوو، لەگەڵ ئەوەش گەشبینم کە ئێمە ئەو قۆناغەش جێ دەهێڵین، بەڵام دەبێ کاری جدی لەسەر بکەین.

*وەک رۆشنبیرێک، پێت وایە بۆ ئەوەی سەرجەمی کایەکانی کۆمەڵگای کوردی (سیاسی، کۆمەڵایەتی ، روناکبیری) بەدیوە پۆزەتیڤەکەی ئەکتیف بن لە پێناو خزمەتی شوناس و نەتەوە و نیشتمان و بونیادنانی تەبایی چی بکرێ باشە؟

-لە راستیدا ئێمە لە کۆمەڵگایەکدا دەژین کە فەوزایە، ئەو فەوزایە کایەی رۆشنبیریشی گۆتۆتەوە لە هەموو بوارەکاندا، لە زمان و راگەیاندن و رۆژنامەنووسبگرە، تا دەگاتە پرۆسەکانی تری نووسین و رۆشنبیری، من پێم وایە دەکرێ کارێک بکرێ کە ئەو بارە گلاوە رۆشنبیرییە راست بکرێتەوە و بزاڤی رۆشنبیری ئاخاوتە و گوتارێکی دیار و فۆرمۆڵەکراوی هەبێت، دیارە ئەو مافە بە خۆم نادەم بڵێم دەبێ چ بکرێت، تەنها ئەوە نەبێت کە پێویستە هەمووومان بیر بکەینەوە و لەو واقیعە تێبگەین و لەگەڵ ئەرکی خۆماندا راستگۆ بین و ئەرکی خۆمان بزانین چییە.